

postavimo ultrazvočno sondo v nožnico ali pa na trebuh.

Uravnovešena translokacija, translokacija, pri kateri ob preureditvi kromosomov ne pride do izgube ali presežka **kromosomskega** materiala. Oseba z uravnovešeno **translokacijo** v večini primerov zaradi tega nima težav. Več informacij si lahko preberete v zloženki o **Translokacijah**.

Uterus, medicinski izraz za **maternico**.

Vagina (nožnica), povezava med maternico in zunanostjo, porodni kanal.

X kromosom, eden od spolnih kromosomov. Ženske imajo ponavadi dva **kromosoma X**. Moški imajo en **kromosom X** in en **kromosom Y**.

XX, predstavljata **spolna kromosoma** žensk. Ženske imajo običajno dva kromosoma X, po enega podedujejo od vsakega od staršev.

XY, predstavljata spolna kromosoma moških. Moški imajo običajno en **kromosom X** in en **kromosom Y**. **Kromosom X** podedujejo od matere, **kromosom Y** pa od očeta.

Y kromosom, eden od spolnih kromosomov. Moški imajo ponavadi en **kromosom Y** in en **kromosom X**. Ženske imajo ponavadi dva **kromosoma X**.

Prerejeno po slovarju London IDEAS Genetic Knowledge Park, Združeno kraljestvo.

To delo je dobilo podporo s strani EuroGentest-a in Evropske skupnosti - kontaktna številka 512148, FP6 Network of Excellence.

Prevedla dr. Karin Writzl, Inštitut za medicinsko genetiko, Univerzitetni klinični center Ljubljana, Slovenija.

Januar 2009

Ilustrirala: Rebecca J Kent
www.rebeccajkent.com
rebecca@rebeccajkent.com

Genetic Alliance UK
Supporting. Campaigning. Uniting.

Genetski slovar

Informacije za paciente in njihove družine

Genetski slovar

Amniocenteza, preiskava, pri kateri se odvzame vzorec z namenom testiranja **genov** ali **kromosomov** še nerojenega otroka. Otrok je v maternici obdan s tekočino, ki vsebuje majhno število otrokovih kožnih **celic**. Preko kože materinega trebuha lahko s tanko iglo odvezamemo majhen vzorec tekočine. Tekočino pošljemo v laboratorij na testiranje. Več informacij si lahko preberete v zloženki **Amniocenteza**.

Avtosomi, imamo 23 parov **kromosomov**. Pare številka 1 do 22 imenujemo avtosomni kromosomi in so enaki pri moških in ženskah. Par številka 23 se pri moških in ženskah razlikuje in ga sestavljata **spolna kromosoma**.

Avtosomni, nanašajoč se na avtosome.

Avtosomno dominantna genetska obolenja, obolenja, pri katerih zadostuje, da posameznik podeduje eno spremenjeno (**mutirano**) kopijo **gena**, da se obolenje izrazi. Spremenjen **gen** je dominanten nad normalnim genom. Več informacij si lahko preberete v zloženki o **Dominantnem dedovanju**.

Avtosomno recesivna genetska obolenja, obolenja, pri katerih mora posameznik podedovati dve spremenjeni (**mutirani**) kopiji **gena** (po eno spremenjeno kopijo od očeta in matere), da se obolenje izrazi. Oseba, ki ima le eno spremenjeno kopijo **gena**, bo zdrav **prenašalec**. Več informacij si lahko preberete v zloženki o **Recesivnem dedovanju**.

Biopsija horionskih resic, preiskava med nosečnostjo, pri kateri se odvzame **celice** z namenom testiranja **genov** ali **kromosomov** za določeno genetsko obolenje. Iz razvijajoče se **posteljice** se odvzame majhno število celic in pošlje v laboratorij na testiranje. Več informacij si lahko preberete v zloženki **Biopsija horionskih resic**.

ko se delčka dveh različnih **kromosomov** odlomita in zamenjata med seboj. Več informacij lahko dobite v zloženki **Kromosomske translokacije**.

Robertsonova translokacija, Robertsonova **translokacija** nastane, ko se en kromosom pritrdi na drugega. Več informacij lahko dobite v zloženki **Kromosomske translokacije**.

Spermij (semenčica), celica ki jo prispeva oče k prvi **celici**, iz katere se bo razvil otrok. Vsak spermij vsebuje 23 **kromosomov**, po enega iz vsakega očetovega para. Spermij se združi z jajčno celico, pri čemer nastane popolna **celica**. Iz te prve **celice** se razvije otrok.

Spolni kromosomi, **kromosoma X** in **Y**. Spolni kromosomi so odgovorni za ženski ali moški spol posameznika. Ženske imajo dva **kromosoma X**. Moški imajo en **kromosom X** in en **kromosom Y**.

Spontani splav, zgodnja spontana prekinitve nosečnosti, preden otrok lahko preživi zunaj maternice.

Test merjenja nihalne svetline, ultrazvočni pregled hrbtnega dela vratu pri otroku, kjer se v času zgodnje nosečnosti nahaja s tekočino napolnjen prostor. Če ima otrok genetsko bolezen (npr. Downov sindrom), je lahko velikost tega prostora spremenjena.

Translokacija, preureditev kromosomskega materiala. Nastane, kadar se del kromosoma odlomi in pritrdi na drug kromosom. Več informacij lahko dobite v zloženki **Kromosomske translokacije**.

Ultrazvočni pregled, neboleča preiskava, pri kateri uporabljamo ultrazvočno valovanje, ki omogoča prikaz slike razvijajočega se otroka med nosečnostjo. Med pregledom lahko

Kromosomske translokacije.

Obročasti kromosom, pojem uporabljamo, kadar se konca enega kromosoma združita v obliko obroča. Več informacij lahko dobite v zloženki **Kromosomske spremembe**.

Oploditev, združitev **jajčne celice** in **semenčice** pri čemer nastane prva **celica** iz katere se bo razvil otrok.

Placenta (posteljica), organ, ki leži ob steni notranje strani **maternice** pri nosečnici. Otrok se hrani preko posteljice. Posteljica zraste iz oplojene jajčne celice, zato ima ponavadi enake **gene** kot otrok.

Pozitiven rezultat, rezultat preiskave, ki pokaže, da ima oseba, ki je bila testirana, spremembo (**mutacijo**) v **genu**.

Predsimptomatsko testiranje, genetska preiskava za obolenje, ki bi se lahko ali se bo pojavilo v kasnejšem življenjskem obdobju.

Prenašalec (kromosomske translokacije), oseba, ki ima **uravnovešeno translokacijo**, pri kateri ne pride do izgube ali presežka **kromosomskega** materiala, zato praviloma ne vpliva na razvoj/zdravje.

Prenašalec, oseba, ki praviloma nima obolenja (v danem trenutku), a nosi spremenjeno kopijo **gena**. V primeru recesivnih obolenj oseba praviloma ne bo zbolela, v primeru dominantnih obolenj, pa se bolezen lahko pojavi v kasnejšem obdobju.

Prenatalna diagnostika, preiskava med nosečnostjo z namenom ugotavljanja **genetskega obolenja** pri otroku.

Recipročna translokacija, recipročna translokacija nastane,

Bris materničnega vratu, preiskava, priporočena vsem ženskam, za ugotavljanje nepravilnosti **celic** materničnega vratu.

Celica, človeško telo je sestavljeno iz milijonov celic, ki predstavljajo osnovne gradnike. Celice imajo v različnih delih telesa različen izgled in različne naloge. Vsaka celica (razen **jajčnih celic** pri ženskah in **semenčic** pri moških) vsebuje dve kopiji vsakega **gena**.

de novo, latinska fraza, ki pomeni »na novo«. Uporablja se za opis spremembe **gena** ali **kromosoma**, ki je »nova«; oba starša imata normalne gene ali kromosome.

Dedno obolenje, obolenje, ki se deduje (prenaša v družini).

Delecija, manjkajoči del genetskega materiala; izraz lahko uporabimo tako za manjkajoči del **gena** kot tudi **kromosoma**. Več informacij si lahko preberete v zloženki **Kromosomske spremembe**.

DNK, kemična substanca, iz katere so sestavljeni geni. Vsebuje informacijo, ki je potrebna za delovanje telesa.

Družinsko drevo, shema, s katero prikažemo, katere osebe v družini imajo in katere nimajo **genetskega obolenja** in v kakšnem sorodstvenem razmerju so med seboj.

Duplikacija, nenormalna ponovitev sekvence genetskega materiala v **genu** ali **kromosomu**. Več informacij si lahko preberete v zloženki **Kromosomske spremembe**.

Embrij (zarodek), je človeški organizem v zgodnji fazi razvoja. Embrij se razvije iz prve **celice** v zelo zgodnjem obdobju nosečnosti. Nastane po oploditvi **jajčne celice** s **spermijem**. Po videzu še ni podoben otroku, pač pa je sestavljen iz skupine

celic, ki se bodo razvile v otroka.

Fetus (plod), razvojno obdobje od konca embrionalne faze do novorojenčka; to je od devetega tedna po oploditvi do rojstva.

Gen, informacija potrebna za delovanje telesa, ki je shranjena v kemični obliki (**DNK**) na **kromosomih**.

Genetska preiskava, preiskava, ki omogoča odkriti določeno gensko ali kromosomsko spremembo. Ponavadi gre za preiskavo na krvnem ali tkivnem vzorcu. Več informacij si lahko preberete v zloženki **Kaj je genetska preiskava**.

Genetski, povzročen z **geni**; nanašajoč se na **gene**.

Genetsko obolenje, stanje ali bolezen, ki je posledica **genske** ali **kromosomske** nepravilnosti.

Genetsko svetovanje, informacija in podpora posameznikom, ki so zaskrbljeni zaradi obolenja, ki bi lahko imelo genetsko ozadje.

Insercija, vnos dodatnega genetskega materiala v **gen** ali **kromosom**. Več informacij si lahko preberete v zloženki **Kromosomske spremembe**.

Inverzija, sprememba v zaporedju **genov** vzdolž določenega **kromosoma**. Več informacij si lahko preberete v zloženki **Kromosomske spremembe**.

Jajčna celica, celica, ki jo prispeva mati k nastanku otroka. Jajčna celica vsebuje 23 **kromosomov**, po enega iz vsakega para. Jajčna celica se združi s **spermijem**, pri čemer nastane nova **celica**. Iz te prve **celice** se razvije otrok.

Jajčnik / jajčniki, parni organ v ženskem telesu, kjer nastajajo

jajčne celice.

Kariotip, opis **kromosomske** strukture posameznika, ki vključuje število **kromosomov**, tip **spolnih kromosomov** (**XX** ali **XY**) in vsa odstopanja od normalnega vzorca.

Kromosomi, nitaste strukture, ki jih lahko vidimo pod mikroskopom in vsebujejo **gene**. Človek ima običajno 46 kromosomov. Set 23 kromosomov podedujemo od matere, drugi set 23 kromosomov pa od očeta.

Maternica, del ženskega telesa, v katerem se med nosečnostjo razvija otrok.

Mutacija, sprememba v **genu**. Nekatere spremembe v **genu** vodijo v spremembo informacije in nepravilno delovanje gena. To lahko povzroči **genetsko obolenje**.

Na kromosom X vezana obolenja, obolenja, ki so posledica **mutacije** (spremembe) gena, ki leži na **kromosomu X**. V skupino na kromosom X vezanih obolenj sodijo hemofilija, Duchenn-ova mišična distrofija in sindrom fragilnega kromosoma X. Več informacij lahko dobite v zloženki **Na kromosom X vezano dedovanje**.

Na spol vezano obolenje, glej na **kromosom X vezano obolenje**.

Negativni rezultat, rezultat preiskave, ki pokaže, da oseba, ki je bila testirana, nima spremembe (**mutacije**) v **genu**.

Neuravnovešena translokacija, **translokacija**, pri kateri zaradi kromosomske preureditve pride do presežka in/ali primanjkljaja **kromosomskega** materiala. Nastane lahko pri otroku, kadar ima eden od staršev **uravnovešeno translokacijo**. Več informacij lahko dobite v zloženki